

Tadeusz Grudziński **(1924–2015)**

Tadeusz Grudziński urodził się 1 marca 1924 roku w Woli Karczewskiej, wsi położonej w gminie Wiązowna w województwie mazowieckim, jako syn Stanisława Grudzińskiego i Apolonii z domu Olszewskiej¹. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Otwocku. W tym samym mieście rozpoczął także edukację w gimnazjum w 1936 roku, ale w chwili wybuchu II wojny światowej uczęszczał do szkoły w Mińsku Mazowieckim (druga i trzecia klasa)². W trakcie działań wojennych pracował początkowo jako pracownik fizyczny w młynie w Woli Karczewskiej³. Jednak jesienią 1940 roku zapisał się na tajne komplety gimnazjalnej w Otwocku. We wrześniu 1944 roku zdał egzamin dojrzałości z końcowym wynikiem dobrym⁴. Po ukończeniu tajnych kompletów ponownie pracował we wspomnianym młynie aż do 30 lipca 1944 roku⁵.

W trakcie II wojny światowej, w wieku siedemnastu lat Tadeusz Grudziński wstąpił do Narodowej Organizacji Wojskowej⁶. Natomiast w 1942 roku, nie mając jeszcze dwudziestu lat, wstąpił do lokalnego oddziału Armii Krajowej, mieszczącego się w okolicach Woli Karczewskiej i używał pseudonimu Viktor⁷. Brał udział w licznych akcjach wysadzenia niemieckich pociągów, które zmierzały na front wschodni z zaopatrzeniem, a także w akcji zrztu Jana Nowaka Jeziorańskiego⁸. W 1944 roku podjął próbę przedostania się do Warszawy, aby przyłączyć się do Powstania Warszawskiego, co nie zakończyło się sukcesem⁹.

¹ W Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (dalej AUMK) przechowywane są trzyteczki dotyczące prof. Tadeusza Grudzińskiego. Pierwsza z nich (K-37-N/22) zawiera akta osobowe, a dwie kolejne dotyczą przewodu doktorskiego i profesorskiego (WH-39; WH-135/5), z czego teczka dotycząca postępowania profesorskiego jest pozbawiona numeracji stron (WH-135/5), dlatego w momencie powoływania się na nią nie sposób podać stronę. Zob. AUMK, sygn. WH-39, s. 5. Podstawowe dane biograficzne zob. również *Kto jest kim w Polsce. Informator biograficzny*, red. L. Mackiewicz, A. Żołna, ed. 3, Warszawa 1993, s. 201.

² AUMK, sygn. WH-39, s. 2.

³ Tamże, s. 3.

⁴ Wywiad z prof. Tadeuszem Grudzińskim, wywiad przeprowadziła Irena Czarnota, „*Studenckie Zapiski Historyczne*” 2 (2005), s. 162. Natomiast w materiałach AUMK, sygn. WH-39, s. 2–3; K-37-N/22, s. 20, znajduje się informacja, że egzamin dojrzałości zdał w czerwcu 1943 roku, co wydaje się mniej prawdopodobne.

⁵ AUMK, sygn. WH-39, s. 2–3.

⁶ Wywiad z prof. Tadeuszem Grudzińskim, s. 161.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

Po rozwiązaniu Armii Krajowej w 1944 roku, jak wspomina syn Tadeusza Grudzińskiego, Przemysław: „ojciec chcąc uniknąć represji ukrył swoją przynależność do AK i wstąpił do LWP”¹⁰. Wydarzenie to miało miejsce 10 września 1944 roku na przedpolu Warszawy, kiedy wstąpił do Wojska Polskiego (8 dywizja II armii), początkowo jako żołnierz szeregowy, następnie podchorąży i ostatecznie jako chorąży artylerii, co trwało do momentu zdemobilizowania 17 lutego 1946 roku¹¹. W międzyczasie został ciężko ranny 16 stycznia 1945 roku w trakcie szkolenia mającego na celu przedstawienie funkcjonowania nowej broni, której to prezentacji dokonywał pijany rosyjski zbrojmistrz pułkowy. Wówczas „w momencie pokazu nastąpił nieprzewidywany strzał”, który trafił w Grudzińskiego¹², został on raniony w brzuch, a jak wspomniał jego syn Przemysław „uratowała go [Tadeusza Grudzińskiego — N.D.] własna dłoń, która osłabiła impet kuli”¹³. Przyszły profesor przez prawie pięć miesięcy przebywał w różnych szpitalach (Siedlce, Chełm, Zamość)¹⁴.

Zakończenie służby wojskowej nastąpiło, jak wiemy, 16 lutego 1946 roku¹⁵. Początkowo planował iść na Uniwersytet Warszawski, ale było już za późno, aby dołączyć do rozpoczętego roku akademickiego 1945–1946¹⁶. Rekrutacja trwała natomiast jeszcze na UMK, na który został immatrykulowany 9 lutego 1946 roku i tym sposobem nie stracił roku¹⁷. Studia rozpoczął na Wydziale Humanistycznym UMK, a głównym przedmiotem była historia¹⁸. W trakcie studiów dał się poznać jako polemista, który wraz z późniejszym profesorem Januszem Bieniakiem brylowali tym wśród rówieśników¹⁹. Pracę magisterską pod tytułem *Polityka Bolesława Szczodrego wobec Węgier* obronił 28 czerwca 1949 roku, zostając magistrem filozofii w zakresie historii²⁰. 2 grudnia 1950 roku Tadeusz Grudziński obronił pracę doktorską pt. *Bolesław Szczodry — zarys dziejów panowania* napisaną pod kierunkiem prof. Bronisława Włodarskiego²¹. Po udanej obronie otrzymał stopień doktora filozofii w zakresie historii²².

¹⁰ P. Grudziński, Czysty przypadek, <https://przemyslawgrudzinski.pl/dziennik/12-czysty-przypadek.html> (dostęp: 29.08.2022); Wywiad z prof. Tadeuszem Grudzińskim, s. 161–162.

¹¹ AUMK, sygn. WH-39, s. 2–3; WH-135/5.

¹² Wywiad z prof. Tadeuszem Grudzińskim, s. 162.

¹³ P. Grudziński, Czysty przypadek. Zob. Wywiad z prof. Tadeuszem Grudzińskim, s. 162.

¹⁴ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 20, 22; WH-135/5; Wywiad z prof. Tadeuszem Grudzińskim, s. 162.

¹⁵ Wywiad z prof. Tadeuszem Grudzińskim, s. 163.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ P. Grudziński, Elzenberg w indeksie Ojca, w: <https://przemyslawgrudzinski.pl/dziennik/11-elzenberg-w-indeksie-ojca.html> (dostęp: 29.08.2022); P. Grudziński, Czysty przypadek.

¹⁸ AUMK, sygn. WH-39, s. 4; P. Grudziński, Elzenberg w indeksie Ojca.

¹⁹ K. Jasiński, Wspomnienia historyka z pierwszych lat na UMK, w: Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Wspomnienia pracowników, red. A. Tomczak, Toruń 1995, s. 155.

²⁰ AUMK, sygn. WH-39, s. 4, 7.

²¹ Tamże, s. 16.

²² AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 20. W tym samym roku prof. Bronisław Włodarski przedstawił pracę swojego ucznia na forum Towarzystwa Naukowego w Toruniu. Zob. „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 4 (1950), z. 1–4, s. 64–67.

Kariere zawodową Tadeusz Grudziński rozpoczął już w trakcie studiów. Początkowo pracował w okresie od 1 stycznia do 1 sierpnia 1947 roku w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu na stanowisku siły pomocniczej²³. Następnie od 1 lutego 1949 roku pracował na UMK jako zastępca asystenta przy Katedrze Polski Średniowiecznej, a od 1 października 1949 roku rozpoczął pełnić funkcję asystenta w Archiwum UMK²⁴. Nie trwało to jednak długo, ponieważ w latach 1949–1951 był młodszym asystentem w Katedrze Historii Polski Średniowiecznej UMK, a w latach 1951–1953 starszym asystentem, następnie w latach 1953–1955 był adiunktem we wspomnianej Katedrze²⁵. Na marginesie warto zaznaczyć, że Tadeusz Grudziński w latach 1958–1960 był zatrudniony na drugim etacie w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku jako docent, gdzie prowadził wykłady monograficzne oraz z historii powszechnej średniowieczna, a także zajęcia ze wstępu do badań historycznych²⁶.

Kolejny stopień naukowy Tadeusz Grudziński uzyskał 27 marca 1955 roku. Wówczas Główna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki przyznała mu stopień docenta. Natomiast Rada Państwa uchwałą z 29 września 1966 roku powołała go na stanowisko profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych²⁷. Tytuł profesora zwyczajnego został mu nadany 1 listopada 1978 roku²⁸. W międzyczasie zdobywania kolejnych stopni naukowych, Tadeusz Grudziński zaczął pełnić stanowiska kierownicze na Wydziale Humanistycznym UMK. Od października 1957 do 1966 roku był kierownikiem Zakładu Historii Słowiańszczyzny Zachodniej w Katedrze Historii Polski Średniowiecznej²⁹. Natomiast od 1 października 1966 do 1969 roku był kierownikiem Katedry Historii Polski do połowy XV wieku i Nauk Pomocniczych Historii, a od 1969 roku był kierownikiem Zakładu Historii Średniowiecznej³⁰. W okresie od 1 października 1966 do 1972 roku na przestrzeni dwóch kadencji pełnił obowiązki dyrektora Instytutu Historii i Archiwistyki UMK³¹. Warto wspomnieć, że w latach 1972–1974 i 1975–1977 był członkiem Komitetu Nauk Historycznych PAN³². Ponadto Grudziński sprawował opiekę nad studentami poszczególnych lat, a także pełnił przez wiele lat rolę opiekuna oraz kuratora Studenckiego Koła Naukowego Historyków³³.

²³ AUMK, sygn. WH-39, s. 2–3.

²⁴ Tamże, s. 2.

²⁵ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 20.

²⁶ AUMK, sygn. WH-135/5.

²⁷ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 20.

²⁸ Tamże, s. 109.

²⁹ Tamże, s. 20. Natomiast w tej samej teczce na stronie 22 informacja, że kierownikiem był do 1969 roku.

³⁰ Tamże, s. 22.

³¹ Tamże, s. 20, 22.

³² Tamże, s. 134; WH-135/5.

³³ AUMK, sygn. WH-135/5. W źródłach nie znalazłem dat rocznych odnośnie do pełnienia funkcji opiekuna poszczególnych roczników i kuratora Studenckiego Koła Naukowego Historyków.

Tadeusz Grudziński angażował się czynnie nie tylko na macierzystym Wydziale, ale był również niezwykle aktywnym uczestnikiem w życiu zawodowym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Początkowo w latach 1951–1953 był kierownikiem grupy samokształcenia ideologicznego dla pracowników nauki na Wydziale Humanistycznym UMK oraz kierownikiem podobnej grupy pracowników administracji UMK³⁴. Następnie w latach 1955–1958 został powołany na członka Komisji Dyscyplinarnej UMK do spraw studenckich³⁵. Kilkanaście lat później od 1969 do 1972 roku był przewodniczącym Senackiej Komisji do spraw badań naukowych UMK oraz w tym samym czasie zastępcą przewodniczącego Rektorskiej Komisji Bibliotecznej³⁶. W latach siedemdziesiątych XX wieku był również członkiem Rady Naukowej Instytutu Konserwatorstwa i Zabytkoznawstwa UMK³⁷. W międzyczasie w latach 1970–1972 był delegatem Wydziału Humanistycznego do Senatu UMK przez dwie kadencje³⁸.

Poza aktywną działalnością zawodową na Wydziale i Uniwersytecie, Tadeusz Grudziński udzielał się czynnie w życiu towarzystw naukowych. W latach pięćdziesiątych XX wieku został członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Toruniu³⁹, gdzie w latach 1958–1960 pełnił funkcję sekretarza Toruńskiego Oddziału PTH⁴⁰. Natomiast od 1974 roku był członkiem Zarządu Komisji Mediawistycznej Polskiego Towarzystwa Historycznego⁴¹. Ponadto był od 1955 roku członkiem Towarzystwa Naukowego w Toruniu (TNT)⁴², gdzie pełnił w latach 1967–1973 funkcję zastępcy przewodniczącego Wydziału I⁴³. Brał także aktywny udział w działalności wydawniczej Towarzystwa poprzez sprawowanie stanowiska przewodniczącego Komitetu Redakcyjnego Roczników TNT w latach 1958–1967⁴⁴. Natomiast w latach 1954–1960 był członkiem Komitetu Redakcyjnego Zapisek TNT, a w latach 1955–1958 pełnił tam dodatkowo funkcję sekretarza⁴⁵. Prezentując redakcyjną działalność Tadeusza Grudzińskiego w czasopismach należy odnotować, że w latach 1958–1962 był przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego Prac Instytutu Historycznego UMK⁴⁶.

³⁴ Tamże.

³⁵ Tamże.

³⁶ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 20, 23; WH-135/5.

³⁷ AUMK, sygn. WH-135/5.

³⁸ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 23; Pracownicy nauki i dydaktyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945–1994. Materiały do biografii, oprac. H. Duczkowska-Moraczewska, M. Gołombiowski, R. Karpiesiuk, red. S. Kolembka, Toruń 1995, s. 246; Przemówienie prezesa Towarzystwa prof. dra hab. Andrzeja Radziwińskiego, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 69 (2016), s. 9.

³⁹ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 132.

⁴⁰ AUMK, sygn. WH-135/5.

⁴¹ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 134; WH-135/5.

⁴² Grudziński Tadeusz, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 11 (1959), z. 1–4, s. 58.

⁴³ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 20; WH-135/5.

⁴⁴ „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 21 (1967), s. 22; Dzieje Towarzystwa Naukowego w Toruniu 1875–1975, t. 2, red. M. Biskup, Toruń 1978, s. 135, informacja, że funkcję tę pełnił do 3 października 1965 roku. Natomiast w materiałach archiwalnych wspomniana data graniczna to 1966 rok. Zob. AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 20; WH-135/5.

⁴⁵ AUMK, sygn. WH-135/5.

⁴⁶ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 20; WH-135/5.

Tadeusz Grudziński zaangażował się w organizację obchodów tysiąclecia państwa polskiego. Z tego względu był w latach 1959–1967 przewodniczącym Wojewódzkiej Komisji Obchodów 1000-lecia Państwa Polskiego przy Wojewódzkim Komitecie Frontu Jedności Narodu w Bydgoszczy⁴⁷, a w latach 1961–1968 był członkiem Prezydium WKFJN w Bydgoszczy⁴⁸. Ukazując aktywność organizacyjną omawianego uczonego warto odnotować, że w latach 1972–1974 brał udział w pracach Komitetu Organizacyjnego XI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich⁴⁹. Natomiast w 1974 roku na zlecenie Instytutu Kształcenia Nauczycieli w Warszawie opracował program zajęć z zakresu historii Polski i powszechnej do połowy XVIII wieku dla Nauczycielskiego Uniwersytetu Radiowo-Telewizyjnego⁵⁰.

Przedstawiając zaangażowanie Tadeusza Grudzińskiego w życie naukowe, zarówno od strony badacza przeszłości, jak również organizatora życia naukowego, nie może zabraknąć kwestii jego czynnej działalności na początku lat osiemdziesiątych XX wieku w NSZZ „Solidarność” na UMK. 2 grudnia 1980 roku na UMK odbyło się Walne Zebranie Delegatów NSZZ „Solidarność”, podczas którego powołano Komisję Uczelnianą, a jej przewodniczącym został właśnie Tadeusz Grudziński⁵¹, który jak sam stwierdził:

nie planowałem zajęcia tego stanowiska. Chciałem włączyć się do pracy w „Solidarności” na szczeblu Komisji Zakładowej, maksymalnie członka Prezydium. Nie sądziłem jednak, że przyjdzie mi kierować uczelnianą „Solidarnością”. Ale nie miałem prawa do rezygnacji po zaproponowaniu mojej kandydatury⁵².

Jednocześnie Komisja podjęła decyzję, aby wydawać uczelniany miesięcznik, którego wyszły cztery numery. Niedługo później Grudziński ustąpił ze sprawowania funkcji, a jego następcą został prof. Jan Głuchowski z Wydziału Prawa i Administracji UMK, co miało miejsce 27 maja 1981 roku w trakcie II Walnego Zebrania Delegatów⁵³. W międzyczasie, po wypadkach bydgoskich na UMK został utworzony 25 marca 1981 roku Ogólnouczelniany Komitet Strajkowy, a w skład prezydium Komitetu wszedł między innymi Tadeusz Grudziński. Komitet miał za zadanie przeprowadzić czterogodzinny strajk 27 marca oraz strajk generalny 31 marca, do którego nie doszło⁵⁴.

⁴⁷ Tamże, s. 20.

⁴⁸ Tamże, s. 23.

⁴⁹ AUMK, sygn. WH-135/5.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ W. Polak, NSZZ „Solidarność” na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1980–1989, w: <http://www.solidarnosc.umk.pl/archiwum/polak.php> (dostęp: 29.08.2022). W wywiadzie przeprowadzonym przez Romana Bäckera z prof. T. Grudzińskim, Nic co ludzkie „Solidarności” nie może być obce, „Głos Uczelni. Biuletyn Uniwersytetu Mikołaja Kopernika” 5 (14) (1980), s. 69, znajduje się informacja, że został wybrany na przewodniczącego 3 grudnia 1980 roku.

⁵² Nic co ludzkie „Solidarności” nie może być obce, s. 69.

⁵³ W. Polak, NSZZ „Solidarność” na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1980–1989.

⁵⁴ Tamże.

Z powodu zaangażowania Tadeusza Grudzińskiego w działania opozycyjne zainteresował się jego osobą Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Toruniu. W latach 1983–1986 prowadzona była w stosunku do niego kontrola operacyjna pod kryptonimem „Kret”. Aparat władzy obawiał się, że Grudziński

próbuje organizować pomoc dla osób represjonowanych za przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu w okresie stanu wojennego. Kierując się względami „humanitarnymi” pragnie wykorzystać autorytet środowiska naukowego do wywarcia presji na władze państwowe. Między innymi sprawę tych osób zamierza przedstawić Radzie Głównej PAN, celem nakłonienia jej do wystąpienia do Rady Państwa PRL z wnioskiem o udzielenie zbiorowego aktu łaski wobec tych osób⁵⁵.

W prowadzonych działaniach postawiono sobie za cel rozpoznanie działalności Grudzińskiego oraz neutralizowanie wysuwanych przez niego „negatywnych politycznie inicjatyw”⁵⁶. Zainteresowanie władz osobą Grudzińskiego ustało, kiedy przeszedł na emeryturę w 1985 roku. Jednakże Grudziński nie zaprzestał wspierania „Solidarności”. 18 kwietnia 1989 roku wszedł w skład powołanego Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” w Toruniu, której „najważniejszym celem była organizacja kampanii wyborczej kandydatów solidarnościowych do Sejmu”⁵⁷. Warto wspomnieć, że 26 września 2000 roku z okazji 20-lecia istnienia Związku Tadeusz Grudziński, wraz z innymi osobami, którzy tworzyli komitet Założycielski i Prezydium i Komisji Uczelnianej, otrzymał medal⁵⁸.

W związku z prowadzoną przez władze państwową kontrolą operacyjną dowiadujemy się, że Grudziński był dyskutowany w środowisku samodzielnych pracowników naukowych jako kandydat na rektora UMK. W raporcie kpt. Bogdan Ścisłęk, naczelnik Wydziału III KW MO/WUSW w Toruniu⁵⁹, pisał: „krążą opinie, że jeżeli wymieniony wyraziłby zgodę na kandydowanie, to ma duże szanse na objęcie stanowiska rektora”⁶⁰. Stwierdzono wówczas, że „w przypadku kandydowania figuranta na stanowisku rektora, podejmiemy stosowne działania operacyjne, celem niedopuszczenia do objęcia przez ww. stanowiska rektora”⁶¹. Powyższą informację należy traktować w ramach ciekawostki z życia profesora, ponieważ nie został kandydatem na rektora, a swoją karierę zawodową w tamtym okresie w zasadzie kończył. Tym samym nie trzeba było podejmować „stosownych działań operacyjnych”, aby uniemożliwić Grudzińskiemu zostanie rektorem UMK.

Śledząc biogram profesora Tadeusza Grudzińskiego zaskakująca może wydawać się decyzja o przejściu na emeryturę w 1984 roku w wieku 61 lat. Decyzja ta może się wydawać niezwykle zdumiewająca, biorąc pod uwagę, że jak napisał jego włas-

⁵⁵ Instytut Pamięci Narodowej (dalej IPN), sygn. IPN By 0104/48, s. 10.

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ W. Polak, *Czas ludzi niepokornych. Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” i inne ugrupowania niezależne w Toruniu i regionie toruńskim* (13 XII 1981–4 VI 1989), Toruń 2003, s. 548–549.

⁵⁸ „Głos Uczelni. Pismo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika” 9 (2000), nr 10, s. 30.

⁵⁹ *Aparat Bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. III: 1975–1990, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008, s. 108.

⁶⁰ IPN, sygn. IPN By 0104/48, s. 23.

⁶¹ Tamże.

ny syn, aż do lat osiemdziesiątych nie zdarzył się wcześniej podobny przypadek na UMK⁶². Wydaje się, że jednym z powodów przejścia na emeryturę był pogarszający się stan zdrowia. Ze źródeł dowiadujemy się, że Tadeusz Grudziński 5 października 1979 roku zwrócił się do rektora UMK o udzielenie urlopu dla podratowania zdrowia, który początkowo miał trwać od 1 października do 31 grudnia 1979 roku⁶³, ale był następnie przedłużone aż do 30 czerwca 1980 roku⁶⁴. Kolejna przerwa w prowadzeniu zajęć dydaktycznych miała miejsce w roku akademickim 1983–1984. Wówczas 14 czerwca 1983 roku Tadeusz Grudziński wystąpił z wnioskiem o udzielenie urlopu naukowego, który zamierzał spożytkować w celu opracowania akademickiego podręcznika historii Polski wczesnośredniowiecznej dla studentów historii⁶⁵. Wydaje się, że kiepski stan zdrowia przeszkodził w napisaniu pracy, która nigdy nie została opublikowana.

O kolejnych problemach zdrowotnych Tadeusza Grudzińskiego dowiadujemy się z pisma 28 marca 1984 roku, kiedy zwrócił się do rektora UMK prof. Jana Kopcewicza z prośbą o obniżenie, począwszy od roku akademickiego 1984–1985, obowiązkowego wymiaru zajęć dydaktycznych o połowę. Argumentował to kiepskim stanem zdrowia, wskazując, że od wielu lat cierpiał na dolegliwości kręgosłupa (discopatia), które uległy pogorszeniu, w wyniku czego jak sam pisał „mam niemal stałe nerwobóle o różnym natężeniu [...] Ostatnio dołączyły do tego schorzenia reumatyczne, utrudniające sprawność ruchową, a przy tym bolesne”. Następnie argumentował, że „wszystko to sprawia, że coraz trudniej przychodzi mi zmobilizować do regularnej pracy w pełnym wymiarze”⁶⁶. Rektor zgodził się na obniżenie wymiaru godzin dydaktycznych.

Pomimo zmniejszenia pensum, kiepski stan zdrowia widocznie w dalszym ciągu był uciążliwy dla Grudzińskiego, dlatego 20 maja 1985 roku złożył na ręce rektora UMK wnioski do Ministerstwa i Szkolnictwa Wyższego z prośbą o przeniesienie na emeryturę z dniem 1 października 1985 roku. Wskazywał w piśmie, że spełnia wymogi, ponieważ ukończył 61 lat i przepracował na UMK ponad 36 lat, ale głównym powodem złożenia tego wniosku, jak sam stwierdził, był „zły i wciąż pogarszający się stan mojego zdrowia”. Prócz przytoczonych wcześniej dolegliwości Grudziński wskazywał, że

w ostatnich latach dołączyły się do tego reumatyzm oraz ogólne wyczerpanie systemu nerwowego (nerwica). Wszystko to sprawia, że nie jestem już w stanie rzetelnie i w zdyscyplinowany sposób wykonywać swoich obowiązków dydaktycznych, wychowawczych i naukowych, a nawet nie mogę aktywnie brać udziału w administracyjnym życiu Instytutu, Wydziału i Uczelni. W tej sytuacji jedynym uczciwym wyjściem jest zakończenie aktywnej, czynnej pracy zawodowej⁶⁷.

Stosunek pracy został rozwiązany 30 września 1985 roku⁶⁸.

⁶² P. Grudziński, Tajemnice ojca, <https://przemyslawgrudzinski.pl/dziennik/7-tajemnice-ojca.html> (dostęp: 26.08.2022).

⁶³ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 216.

⁶⁴ Tamże, s. 220, 221.

⁶⁵ Tamże, s. 228.

⁶⁶ Tamże, s. 111.

⁶⁷ Tamże, s. 231.

⁶⁸ Tamże, s. 235.

Na podstawie przytoczonych powyżej argumentów nie może zatem dziwić fakt przejścia na emeryturę w wieku 61 lat. Pogarszający się stan zdrowia odbierał zapewne radość z czynnej pracy ze studentami, sprawowania licznych obowiązków administracyjnych na Wydziale i Uczelni. Jednakże zaskakiwać może fakt, że po przejściu na emeryturę Tadeusz Grudziński jak trafnie napisał jego syn:

w jednej chwili ojciec [Tadeusz Grudziński — N.D.] nie tylko zerwał swoje związki z uniwersytetem, który współtworzył i z którym związał się na całe życie zawodowe, ale także zaniechał realizacji wszelkich planów naukowych, przestał pisać, właściwie wykreślił 40 lat pracy historyka mediewisty ze swojego życia⁶⁹.

Stan ten trwał w zasadzie do śmierci Grudzińskiego, ponieważ nie prowadził już badań naukowych, nie publikował nowych rozpraw. Ponadto warto nadmienić, że nie powstała żadna publikacja jemu poświęcona lub zbierająca i omawiająca jego bogaty dorobek naukowy i pisarski.

Nie sposób podać bezpośredniej przyczyny wycofania się Grudzińskiego z życia naukowego. Nie można wykluczyć, że zły stan zdrowia mógł mieć w tym duży udział. Znamienne jest jednak, że nawet najbliższa profesorowi rodzina nie знаła dokładnych powodów tak nagłego i trwałego odcięcia się od niedawnego zajęcia⁷⁰. Po śmierci Tadeusza Grudzińskiego kwestię tę na internetowym blogu poruszył jego syn Przemysław. Wskazywał, że

powiedział jej [małżonce Przemysława Grudzińskiego, Annie — N.D.] spokojnie, z łagodnym uśmiechem, że zabierze swoją tajemnicę do grobu. Matce, która nie pogodziła się z jego decyzją, powiedział niedługo przed śmiercią, że uznał swoje wykształcenie i kwalifikacje za niewystarczające, ponieważ nie zdołał odrobić zaległości, które powstały w czasie okupacji⁷¹.

Przemysław Grudziński, analizując zagadnienie odejścia Tadeusza Grudzińskiego na emeryturę i zaprzestania prowadzenia badań naukowych wskazywał, że jego ojciec jako historyk nie należał do partii PZPR, w wyniku czego jego kariera nie była usłana różami. Wskazywał, że jego ojcu stawiane były przeszkody przez władze komunistyczne, które odmawiały mu paszportu na wyjazdy do RFN czy na seminaria papieskie do Włoch w celu prowadzenia badań⁷². Ponadto Tadeusz Grudziński był krytykowany przez rektora UMK Witolda Łukaszewicza, a później Ministra Nauki Benona Miśkiewicza ze względu na swoją postawę i udział w Solidarności, w której w 1980 roku został wybrany na przewodniczącego na UMK⁷³. Jednakże syn nie uważa, że były to wydarzenia istotnie wpływające na decyzję ojca. Jednocześnie wskazywał, że

⁶⁹ P. Grudziński, Tajemnice ojca.

⁷⁰ Tamże.

⁷¹ Tamże.

⁷² Potwierdzenie znajduje się w materiałach archiwalnych. Zob. przykładowo IPN, sygn. IPN By 681/14366, s. 56–57.

⁷³ P. Grudziński, Tajemnice ojca.

w połowie kariery spotkał go dotkliwy cios. Jego zamierzone opus magnum czyli nowy przekład *Kroniki* Galla Anonima nie przedostał się gładko przez sito recenzji wydawniczych. Ojciec, który włożył lata pracy w *Kronikę*, nie przyjął uwag recenzentów i zamknął na cztery spusty manuskrypt w biurku. Ojciec nigdy już nie odzyskał równowagi i radości z pracy historyka. Od tego momentu systematycznie oddalał się od swojego środowiska i kolegów. Zajął na długo przed odejściem z UMK stanowisko odrębne i zdystansowane⁷⁴.

Przypuszczenie Przemysława Grudzińskiego o tak nagłym odcięciu się jego ojca od prowadzenia dalszych badań i środowiska naukowego może być trafne. Należy podkreślić, że Tadeusz Grudziński wiele czasu poświęcił na przygotowanie i opracowanie nowego tłumaczenia *Kroniki polskiej* Anonima tzw. Galla, która w początkowym zamyśle autora miała się ukazać w 1966 roku z okazji tysiąclecia państwa polskiego, a została zlecona przez Ogólnopolski Komitet Frontu Jedności Narodu w Warszawie. W wywiadzie z 11 października 2003 roku ze studentką UMK Tadeusz Grudziński zapytany o to czy ma jeszcze jakieś niewydane prace, mimochodem odpowiedział, nie wskazując, że chodzi o tłumaczenie dzieła Anonima, że

ze względów osobistych nie zdradzę pani tematu takiej pracy. Powiem tylko, że pracowałem nad nią pięć lat. Ma objętość 600 stron maszynopisu, wstęp, tłumaczenie, komentarze, przypisy rozbudowane (charakterystyczne dla wszystkich prac naukowych). Zastrzegam sobie wyjaśnienie powodów, dla których ta praca nie znalazła się na rynku wydawniczym. Pragnę podkreślić, że na pewno to dzieło wstrzymało inne możliwe publikacje⁷⁵.

Tym samym najprawdopodobniej poznaliśmy choć trochę motywy, które wpłynęły na decyzję Tadeusza Grudzińskiego o pożegnaniu się z dotychczasowym miejscem zatrudnienia i prowadzeniem badań naukowych. Pogarszający stan zdrowia oraz niepowodzenie związane z niewydaniem opracowanego przez siebie materiału dotyczącego wydania nowego tłumaczenia *kroniki* Anonima mogły znacząco zniechęcić Tadeusza Grudzińskiego do dalszego, czynnego zajmowania się nauką.

Dorobek naukowy Tadeusza Grudzińskiego jest okazały. Badania uczonego koncentrowały się przede wszystkim na poznawaniu historii państwa polskiego w X–XII wieku. Wydaje się jednak, że najwięcej czasu i uwagi Tadeusz Grudziński poświęcił na zgłębienie jedenastowiecznej historii Polski i powszechnej. Kariera przyszłego profesora zapowiadała się znakomicie już od samego początku. To właśnie około 1950 roku promotor Grudzińskiego prof. Bronisław Włodarski tak wypowiedział się o młodym wówczas adepcie: „wybitny umysł analityczny, obdarzony intuicją historyczną, który rokuje jak najlepszą przyszłość naukową. Pracowity, sumienny i obowiązkowy w pracy”⁷⁶.

Prof. Bronisław Włodarski nie pomylił się w swojej opinii, a do środowiska naukowego Tadeusz Grudziński wszedł przebojem publikując w 1953 roku pracę poświęconą panowaniu Bolesława Szczodrego, która była zarazem obronioną wersją

⁷⁴ Tamże.

⁷⁵ Wywiad z prof. Tadeuszem Grudzińskim, s. 166. Zob. również P. Grudziński, Tajemnice ojca.

⁷⁶ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 121.

doktoratu z 1950 roku⁷⁷. Z jednej strony była to niezwykle obszerna praca, ponad 200 stron, oparta na źródłach, z przedstawionymi twórczymi hipotezami, ale z drugiej strony nie była dokończona. Autor wskazywał w tytule pracy, że jest to dopiero część I doprowadzona do 1074 roku, a następnie planował opublikować drugą część, co niestety z żalem trzeba zaznaczyć, nigdy się nie wydarzyło. Z postacią Bolesława Szczodrego Tadeusz Grudziński związał się na kolejne lata⁷⁸. Pomimo braku drugiej części biografii Bolesława Szczodrego, Tadeusz Grudziński poruszał wątki z końcowego aspektu rządów trzeciego polskiego króla⁷⁹. Badacz w latach sześćdziesiątych XX wieku większą pracę poświęcił polityce wschodniej papieża Grzegorza VII, w której również wiele miejsca poświęcił Bolesławowi Szczodremu, przypisując temu władcy szczególny wpływ na papieża, co miało na celu włączenie go do koalicji wymierzonej przeciwko królowi niemieckiemu Henrykowi IV⁸⁰. Należy uznać, że wspomniana publikacja, choć nie wszystkie propozycje autora zostały przyjęte w historiografii⁸¹, była na owe czasy innowatorska, wprowadzająca do badanego przedmiotu nowe pomysły, choć budowane na piętrowych hipotezach z powodu braku źródeł, z czego rzecz autor zdawał sobie sprawę.

Pozostając jeszcze przy osobie Bolesława Szczodrego należy wspomnieć o napisanej na początku lat osiemdziesiątych XX wieku przez Tadeusza Grudzińskiego popularyzatorskiej w formie, ale niezwykle naukowej w treści publikacji poświęconej konfliktowi króla Bolesława Szczodrego z biskupem krakowskim Stanisławem w 1079 roku⁸². Autor w pracy przedstawił bardzo szczegółowo nie tylko możliwe hipotezy w sprawie konfliktu, ale także poruszył w syntetyczny sposób rządy Bolesława Szczodrego, co choć trochę wypełniło lukę po braku drugiej części biografii monarchy⁸³. Publikacja została przetłumaczona kilka lat później na język angielski i do dziś

⁷⁷ T. Grudziński, *Bolesław Szczodry. Zarys dziejów panowania*, cz. I, Toruń 1953. Należy wspomnieć, że przed publikacją doktoratu Grudziński poświęcił osobne studia na przedstawienie problematyki pomorskiej i wielkiej w okresie rządów Szczodrego. Zob. *Bolesław Szczodry a Pomorze. Próba rewizji poglądów*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 16 (1950), s. 67–79; tenże, *Stosunki polsko-wielkie w drugiej połowie XI wieku*, PZ 8, 1952, nr 3–4, s. 484–505. Do problematyki pomorskiej wrócił jeszcze w późniejszych latach i rozpatrzył zagadnienie znacznie szerzej, nie ograniczając się do okresu panowania Bolesława Szczodrego. Zob. tenże, *Z problematyki kształtowania się stosunku prawnego Pomorza do polskiej monarchii wczesnofeudalnej (X–XI wiek)*, ZH 26, 1961, z. 4, s. 7–36.

⁷⁸ Szerzej na ten temat zob. N. Delestowicz, *Król Polski Bolesław II Szczodry w świetle badań naukowych profesora Tadeusza Grudzińskiego*, „Nasze Historie” 14 (2014) [2015], s. 27–40.

⁷⁹ T. Grudziński, *Nowa hipoteza o konflikcie Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem*, KH 66, 1959, nr 4, s. 1208–1214; tenże, *Konflikt króla Bolesława Szczodrego z biskupem Stanisławem w polskiej świadomości zbiorowej (zarys problematyki)*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia” 17 (1981).

⁸⁰ T. Grudziński, *Polityka papieża Grzegorza VII wobec państw Europy Środkowej i Wschodniej (1073–1080)*, Toruń 1959.

⁸¹ Zob. przykładowo, K. Skwierczyński, *Recepcja idei gregoriańskich do początku XIII wieku*, Wrocław 2005, s. 42–43; J. Sochacki, *Stosunki publicznoprawne między państwem polskim ma Cesarstwem Rzymskim w latach 963–1102*, Słupsk 2003, s. 144–146.

⁸² T. Grudziński, *Bolesław Śmiały-Szczodry i biskup Stanisław. Dzieje konfliktu*, Warszawa 1982.

⁸³ Tadeusz Grudziński na pytanie o powód braku ukazania się drugiej części biografii Bolesława Szczodrego, tak odpowiedział: „Ze względu na to, iż uznałem, że po napisaniu pierwszej części posiadam zbyt małą wiedzę na temat. Dopiero napisana przeze mnie książka pod tytułem *Bolesław Szczodry*

stanowi jedyne tak kompleksowe omówienie zagadnienia w języku obcym dla zagranicznego czytelnika⁸⁴. Sam Tadeusz Grudziński w 1982 roku pisał o wspomnianej pracy, że „za najważniejsze jednak osiągnięcie badawcze uważam przygotowanie książki na temat konfliktu między Bolesławem Szczodrym i biskupem krakowskim św. Stanisławem z roku 1079 i jego reperkusji w świadomości społecznej Polaków w następnych stuleciach aż po dni dzisiejsze”⁸⁵.

Warto w tym miejscu wskazać, że autor uwagę poświęcił także przeanalizowaniu sytuacji, jaka panowała przed objęciem władzy przez Bolesława Szczodrego w państwie polskim. Tadeusz Grudziński w 1953 roku opublikował większy artykuł poświęcony kryzysowi monarchii piastowskiej z lat trzydziestych XI wieku⁸⁶. Starał się w nim przedstawić chronologicznie wypadki, jakie miały miejsce w latach 1035–1040. Po kilkunastu latach powrócił jeszcze do tego tematu z jednym artykułem⁸⁷.

Wiele miejsca Tadeusz Grudziński w prowadzonych przez siebie studiach poświęcił Anonimowi tzw. Gallowi i jego kronice. Pierwsze prace z tego zakresu prowadził już na początku lat pięćdziesiątych XX wieku. W kilku artykułach starał się przeanalizować informacje przekazane przez Galla Anonima i ocenić je na ile są przydatne jako wiarygodne źródła historyczne⁸⁸. Wszystko to zaprowadziło Tadeusza Grudzińskiego do przygotowania nowego tłumaczenia dzieła Anonima. Dodatkowym impulsem do podjęcia się tego zadania był fakt, że nauka polska cały czas dysponowała tylko tłumaczeniem kroniki dokonany przez Romana Grodeckiego i opublikowanym w 1923 roku⁸⁹. Natomiast w 1952 roku ukazała się drukiem nowa edycja krytyczna kroniki Anonima wydana przez Karola Maleczyńskiego⁹⁰.

Tadeusz Grudziński nie tylko dokonał nowego przekładu kroniki Galla Anonima, ale opatrzył swoje dzieło niezwykle rozbudowanym wstępem, w którym wiele miej-

i biskup Stanisław — dzieje konfliktu jest kontynuacją o szerszym znaczeniu”. Zob. Wywiad z prof. Tadeuszem Grudzińskim, s. 165.

⁸⁴ T. Grudziński, *The story of a conflict*, transl. L. Petrowicz, Warszawa 1985.

⁸⁵ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 136.

⁸⁶ T. Grudziński, *Uwagi o genezie rewolucji w Polsce za Kazimierza Odnowiciela*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 18 (1953), s. 7–104.

⁸⁷ T. Grudziński, *Kryzys polskiej monarchii wczesnofeudalnej w świetle ostatnich badań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Historia” 2 (1966), z. 20, s. 17–35. Por. również tenże, *Pogaństwo i chrześcijaństwo w świadomości społecznej Polski wczesnofeudalnej*, w: IX Powszechny Zjazd Historyków Polskich w Warszawie. Historia kultury średnio-wiecznej w Polsce, red. A. Gieysztor, Warszawa 1963, s. 33–61.

⁸⁸ T. Grudziński, *Ze studiów nad kroniką Galla. Rozbiór krytyczny pierwszej księgi*, cz. I, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 17 (1952), z. 3–4, s. 69–113; tenże, *Ze studiów nad kroniką Galla. Rozbiór krytyczny pierwszej księgi*, cz. II, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 20 (1955), s. 29–100; tenże, *Ze studiów nad kroniką Galla. Rozbiór krytyczny pierwszej księgi. Dokończenie*, ZH 23, 1957, z. 1–3, s. 7–58. Zob. również tenże, *W sprawie nowego wydania Kroniki Galla*, KH, nr 2, 61, 1954, s. 218–231; recenzja pracy Jana Adamusa, *O monarchii Gallowej*, Wyd. Tow. Nauk. Warsz., Warszawa 1952, s. 153, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 19 (1954), s. 313–334.

⁸⁹ Anonim tzw. Gall, *Kronika polska*, przeł. i oprac. R. Grodecki, Kraków 1923. W 1965 roku wyszła kronika Anonima przejrzana przez M. Plezie. Zob. Anonim tzw. Gall, *Kronika polska*, przeł. R. Grodecki, przekł. przejrzał, wstępem i przypisami opatrzył M. Plezia, Wrocław 1965.

⁹⁰ Galli Anonymi *Cronica et Gesta ducum sive principum polonorum*, ed. K. Maleczyński, Kraków 1952.

sca poświęcił na przeanalizowanie osoby Galla Anonima; omówienie kwestii jego pochodzenia, pobytu w Polsce, a także skupił się na jego poglądach. We wstępie poruszył także problematykę kompozycji dzieła, stylu, języka, zachowanego rękopisu itp. zagadnieniom. Wstęp wraz z przypisami zajmował 237 z 568 stron maszynopisu. Jednocześnie zaopatrzył dzieło w obszerny aparat erudycyjny, w którym ukazywał „stosunek współczesnej nauki do wiadomości podanych przez pisarza”⁹¹.

Autor ukończył dzieło w 1966 roku⁹². Przygotowane przez Tadeusza Grudzińskiego tłumaczenie kroniki Anonima nie spotkało się z przychylnością ze strony recenzentów wydawniczych⁹³. Doprowadziło to, zdaniem Przemysława Grudzińskiego, do tego że jego ojciec przeżywał kryzys zawodowy w latach sześćdziesiątych XX wieku, który był „związany z krytyczną recepcją jego opracowania *Kroniki* Galla Anonima przez część środowiska mediewistów, który zakończył jego najbardziej aktywny i twórczy okres”⁹⁴.

Ostatnia próba wydania dzieła Grudzińskiego za jego życia została podjęta, jak się wydaje, w 1987 roku przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe, które zwróciło się do profesora Aleksandra Gieysztora o recenzję przesłanego materiału. PWN odeśłał następnie Grudzińskiemu recenzję wraz z prośbą o zastosowanie się do proponowanych przez Gieysztora poprawek. Recenzent wskazywał, że

przekład prof. Grudzińskiego żeglujie między Charybđą wierności tekstowi oryginalnemu i Scyllą potoczności polszczyzny. Jak wiele tego rodzaju przedsięwzięć, i ono natrafiło na poważne rafy. Wielokroć wypada z tym tłumaczeniem spierać się, podobnie zresztą jak z R. Grodeckim i M. Plezią, ale też trzeba uznać głębokie życie się z Gallem, jego sposobem myślenia i wyrażania, jego słownictwem i składnią. niemniej nasuwa się postulat szczegółowego przejścia zdanie po zdaniu, aby usunąć znaki zapytania, które cisną się pierwszemu czytelnikowi⁹⁵.

Trudu wprowadzenia poprawek Grudziński już się nie podjął. Po śmierci Tadeusza Grudzińskiego w 2015 roku maszynopis trafił w ręce jego syna Przemysława, który w 2018 roku przekazał egzemplarz do Biblioteki Uniwersyteckiej UMK. Obecnie trwają prace nad wydaniem pracy drukiem, a maszynopis został już przepisany na komputer⁹⁶.

Na szczęście, Tadeusz Grudziński po niepowodzeniu związanym z wydaniem przygotowanego przez siebie tłumaczenia kroniki w połowie lat sześćdziesiątych XX wieku nie zaniechał pisania kolejnych prac. W 1968 roku opublikował pracę, w której omawiał charakter stosunku prawnego Polski i cesarstwa względem Pomorza Zachodniego, a także przeanalizował stosunki polsko-niemieckie w I po-

⁹¹ Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, Anonim tzw. Gall, *Kronika i czyny książąt i władców polskich*, przeł., wstępem i komentarzem opatrzył T. Grudziński, (maszynopis), rps. 4969/III/1, s. 154.

⁹² Tamże, rps. 4969/III/1–2, 4970/III/1–2, 4971/III.

⁹³ P. Grudziński, *Tajemnice ojca*.

⁹⁴ Tamże.

⁹⁵ Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, Anonim tzw. Gall, *Kronika i czyny książąt i władców polskich*, przeł., wstępem i komentarzem opatrzył T. Grudziński, (maszynopis), rps. 4970/III/1, s. 3.

⁹⁶ Za przekazaną informację na wspomniany temat w połowie 2022 r. dziękuję dr. Krzysztofowi Nierzwickiemu, dyrektorowi Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu.

łowie XII wieku. Autor uznał również, że Bolesław Krzywousty złożył w sierpniu 1135 roku dwa hołdy lenne, jeden miał dotyczyć całego państwa, a drugi Pomorza Zachodniego i wyspy Rugii⁹⁷. W kolejnych latach wydał kilka ważnych artykułów poświęconych przemianom społeczno-ustrojowym w XI i XII wieku, które doprowadziły do rozbicia dzielnicowego w 1138 roku⁹⁸. Natomiast kilka lat później zajął się również kwestią hołdu magdeburskiego z 1013 roku⁹⁹. Autor uznał, że był on dla strony polskiej jedynie rozejmem między prowadzeniem dalszych walk.

Należy podkreślić, że Tadeusz Grudziński w prowadzonych badaniach naukowych nie zajmował się tylko okresem średniowiecza, choć była to dominująca epoka w jego studiach. W mniejszym stopniu swoją uwagę poświęcał również omawianiu toruńskiego środowiska naukowego¹⁰⁰, a także przedstawił wspólnie z Józefem Zającem rozwój badań, jaki miał miejsce w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK w latach 1945–1975¹⁰¹.

Ponadto, w związku z pełnieniem funkcji administracyjnych na Wydziale Humanistycznym UMK, szczególnie gdy musiał wprowadzać w życie reformy struktury uczelni z 1969 roku¹⁰², publikował artykuły odnośnie do tego zagadnienia w tygodnikach społeczno-kulturalnych¹⁰³.

Poza pisaniem prac naukowych z powodzeniem prowadził także zajęcia dydaktyczne ze studentami. W trakcie wieloletniej pracy dydaktycznej wypromował ponad 70 magistrów i czterech doktorów, wśród których byli Jacek Hertel, Stefan Kwiatkowski, obaj zostali zatrudnieni później na UMK¹⁰⁴, a także Józef Mossakowski i Tomasz Nowakowski¹⁰⁵.

Za prowadzoną działalność zawodową i społeczną Tadeusz Grudziński był wielokrotnie odznaczany i nagradzany. Otrzymał między innymi Srebrny Krzyż Zasługi (1954), Medal 10-lecia Polski Ludowej (1955), Odznaka Tysiąclecia (1966), Medal

⁹⁷ T. Grudziński, *Pertraktacje merseburskie z 1135 roku*, KH 75, 1968, nr 2, s. 273–298.

⁹⁸ T. Grudziński, *Zagadnienie podziałów dynastycznych w Polsce do schyłku XI wieku*, KH 78, 1971, nr 1, s. 3–27; tenże, *Podziały dynastyczne monarchii piastowskiej w końcu XI i początkach XII wieku*, ZH 36, 1971, z. 3, s. 9–47; tenże, *O akcie sukcesyjnym z czasów Bolesława Krzywoustego*, CPH 24, 1972, z. 1, s. 35–62; tenże, *The Beginnings of Feudal Desintegration in Poland*, APH 30, 1974, s. 5–31; tenże, *Les aspects juridico-politique des origines du morcellement féodal de la Pologne au XIIe siècle*, „*Quaestiones Mediaevali*” 3 (1986), s. 67–91.

⁹⁹ T. Grudziński, *Charakter i znaczenie hołdu magdeburskiego Mieszka Bolesławowica z r. 1013*, PH 66, 1975, z. 2, s. 149–170.

¹⁰⁰ T. Grudziński, *Toruńskie środowisko historyczne. Tradycje i teraźniejszość*, ZH 39, 1974, z. 3, s. 11–36.

¹⁰¹ T. Grudziński, *Rozwój badań naukowych w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK w latach 1945–1975*, „*Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Historia*” 12 (1978), s. 85–102. Zob. również tenże, *L'Institut d'Histoire et des Chartes de l'Université Nicolas Copernic à Toruń*, APH 33, 1976, s. 179–191.

¹⁰² AUMK, sygn. WH-135/5.

¹⁰³ Przykładowo zob. T. Grudziński, *Uczelniom nie wychodzi na zdrowie...*, „*Polityka*” 15 (1971), nr 42, s. 1, 8–9; tenże, *Drogi kształcenia młodej kadry naukowej w wyższych uczelniach*, „*Życie Szkoły Wyższej*” 20 (1972), nr 4–5, s. 16–28.

¹⁰⁴ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 136; WH-135/5.

¹⁰⁵ AUMK, sygn. WH-135/5.

1000-lecia Państwa Polskiego (1967), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1970), Złota Odznaka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (1970), Medal za udział w walkach o Berlin (1973), Medal 30-lecia Polski Ludowej (1974)¹⁰⁶.

Ponadto w październiku 1972 roku został wyróżniony nagrodą indywidualną II stopnia od Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki „za szczególne osiągnięcia w dziedzinie dydaktyczno-wychowawczej, organizacji procesu dydaktycznego oraz prac związanych z kształceniem młodej kadry naukowej”¹⁰⁷. Kilka lat później w 1981 roku otrzymał zbiorową nagrodę rektorską za współautorstwo siedemnastego tomu „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia”¹⁰⁸.

Tadeusz Grudziński ożenił się 29 grudnia 1949 roku z Marią z domu Musielak (ur. 8 września 1925 roku), z którego związku urodził się 30 października 1950 roku syn Przemysław¹⁰⁹, późniejszy historyk, absolwent UMK i polski ambasador między innymi w USA. Na emeryturze Grudziński, jak sam w wywiadzie z 2003 roku wspominał, spędzał czas z bliskimi, słuchał muzyki klasycznej oraz uczęszczał do kawiarni „Blikle” w Toruniu¹¹⁰.

Tadeusz Grudziński zmarł 29 listopada 2015 roku w wieku 91 lat. Został pochowany na cmentarzu św. Jerzego w Toruniu¹¹¹.

Norbert Delestowicz

¹⁰⁶ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 20, 23; WH-135/5.

¹⁰⁷ AUMK, sygn. WH-135/5.

¹⁰⁸ AUMK, sygn. K-37-N/22, s. 136.

¹⁰⁹ AUMK, sygn. WH-135/5.

¹¹⁰ Wywiad z prof. Tadeuszem Grudzińskim, s. 167.

¹¹¹ Przemówienie prezesa Towarzystwa prof. dra hab. Andrzeja Radziwińskiego, s. 9.